

WPROWADZENIE

Dyskusja na temat roli prawa w systemie planowania przestrzennego wydaje się bardzo istotna. Można jednak zauważyć liczne związane z nią pułapki. Jedną z nich jest skupienie się wyłącznie na wykładni prawnej, w zupełnym oderwaniu od realnych (diagnozowanych w literaturze) problemów systemu planowania przestrzennego. Odmienną – odgórne kwestionowanie roli prawa w planowaniu przestrzennym jako złej i z założenia szkodliwej. W pewnym stopniu z powyższym wiążą się tendencje wyrażania wobec konkretnych przepisów z zakresu planowania przestrzennego oczekiwań oderwanych od realiów związanych ze specyfiką działania prawodawcy.

Również z powodu występowania tak odmiennych podejść (do tych samych tematów) za szczególnie ważne i potrzebne zadanie uznaje się konieczność prowadzenia interdyscyplinarnej dyskusji prawno-urbanistycznej. Prezydium Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju Polskiej Akademii Nauk wychodząc naprzeciwko tym potrzebom, powołało na czas kadencji, 21 kwietnia 2021 r. Zespół Prawno-Urbanistyczny. Jak wskazał Przewodniczący KPZK PAN, prof. Tomasz Komornicki: *Cele prac zespołu będą się koncentrować wokół problematyki kluczowych barier i problemów występujących w systemie planowania przestrzennego, na pograniczu perspektywy prawnej i urbanistycznej. Obecnie perspektywy są mocno zróżnicowane. Konieczna wydaje się więc próba ich merytorycznej integracji. W ramach zespołu, do końca bieżącej kadencji KPZK zostaną zorganizowane seminaria naukowe. Na ich podstawie członkowie zespołu opracują analizy zawierające wyodrębnienie wskazanych problemów, wraz z propozycjami rozwiązań (w zakresie praktyki i wykładni). W zależności od potrzeb zespół będzie wspierał również KPZK przy ocenie konkretnych propozycji zmian w planowaniu przestrzennym.* Przewodniczącym zespołu został dr hab. Maciej J. Nowak prof. ZUT, kierujący zespołem w merytorycznej koordynacji z prof. Tadeuszem Markowskim. Członkami zespołu zostali przedstawiciele zróżnicowanych perspektyw powiązanych ze sferą prawno-urbanistyczną: prof. dr hab. Tomasz Bąkowski, dr Małgorzata Blaszkę, mec. Jacek Brudnicki, mgr Michał Ciesielski, dr mec. Joanna Dziejdz- Bukowska, dr hab. Dominik Drzazga, dr Anna Fogel, dr hab. Renata Giedych, dr Adam Kowalewski, prof. dr hab. Piotr Lorens, dr Magdalena Michalak, dr hab. Łukasz Mięka prof. UAM, dr Andrzej Nałęcz, mec. Marta Oryl, dr hab. Anna Ostrowska, prof. dr hab. Krystyna Solarek, dr hab. Jakub Szlachetko, dr Anna Aneta Tomczak oraz dr hab. Igor Zachariasz, prof. UEK.

Zespół zorganizował dwa rodzaje posiedzeń. Tematem czterech posiedzeń były zaplanowane wcześniej zagadnienia. Do przedstawienia wystąpień zaproszono wybranych członków zespołu.

Tezy referentów były każdorazowo w sposób pogłębiony przeanalizowane w ramach dyskusji. Tematy posiedzeń dotyczyły kolejno:

- zasad i celów systemu planowania przestrzennego;
- problemów systemu planowania przestrzennego występujących na pograniczu sfery prawnej oraz sfery środowiskowo-przyrodniczej i kulturowej;
- sposobów, kryteriów i celów klasyfikacji systemów planowania przestrzennego różnych państw;
- głównych problemów prawa zagospodarowania przestrzennego z perspektywy gminnej.

W posiedzeniach zespołu brali aktywny udział również inni członkowie Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, a także inni zaproszeni naukowcy. Ostatnie ze wskazanych posiedzeń zespołu było otwarte, skierowane również do przedstawicieli urzędów gmin (ambicją zespołu jest też podjęcie szerszej dyskusji, przekładającej się na praktyczne wnioski). Drugi rodzaj posiedzeń zespołu to te organizowane wspólnie z innymi zespołami zadaniowymi Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju. Przykładem może być posiedzenie z lutego 2022 r., dotyczące kierunków zmian w systemie planowania przestrzennego.

Rozdziały zawarte w prezentowanej publikacji dotyczą zagadnień podejmowanych w ramach pierwszej grupy posiedzeń zespołu. Rozdziały pierwszy, drugi, czwarty i piąty zostały opracowane na podstawie wygłoszonych referatów i dyskusji. Tak należy je odbierać: referenci i autorzy ciekawych wypowiedzi musieli wypracować wspólny, interdyscyplinarny (i tym samym kompromisowy pod względem niektórych ocen lub sformułowań) materiał. Jednocześnie wyrażają pełną świadomość, że niektóre fragmenty zwłaszcza z perspektywy poszczególnych dyscyplin zasługują na osobne analizy. Niemniej, głównym celem publikacji było wypracowanie interdyscyplinarnej płaszczyzny dyskusji. Odpowiedzialność za ewentualne niespójności z kanonem danej dyscypliny ponoszą więc nie poszczególni Autorzy, ale koordynujący prace pierwszy autor (Maciej Nowak).

W rozdziale pierwszym określono możliwe podejścia do zasad i celów planowania przestrzennego (T. Bąkowski, P. Lorens, A. Ostrowska, T. Markowski, M. Nowak, P. Śleszyński, I. Zachariasz, J. Dziedzic-Bukowska, A. Fogel, A. Nałęcz, Z. Tokarzewska-Żarna, M. Blaszcze). Konieczne wydaje się bowiem określenie, czy z perspektywy odmiennych dyscyplin i punktów widzenia możliwe wydaje się wspólne do nich podejście i przynajmniej, w jakimś zakresie, wspólne ich rozumienie. W rozdziale drugim odniesiono się do zakresu tematycznego, w którym rozbieżności wynikające z odmiennych punktów widzenia są najbardziej zauważalne: sfer środowiskowo-przyrodniczej i kulturowej (M. Nowak, R. Giedych, A. Tomczak, J. Brudnicki, T. Markowski, B. Szulczewska, A. Kowalewski, D. Drzazga, M. Blaszcze). Podjęto próbę zdiagnozowania problemów na pograniczu tych sfer oraz wykładni prawnej. Rozdziały trzeci (M. Nowak) i czwarty (I. Zachariasz, J. Szlachetko, M. Nowak) dotyczą porównań z systemami planowania przestrzennego innych państw. Obejmuje to zarówno charakterystykę kryteriów możliwej klasyfikacji, jak również konkretnych studiów przypadków. Wydaje się, że niniejsze zagadnienia wciąż w zbyt małym zakresie stanowią punkt odniesienia dla krajowych analiz. W rozdziale piątym (M. Nowak, J. Dziedzic-Bukowska, M. Oryl, M. Ciesielski, A. Nałęcz) scharakteryzowano wybrane problemy dotyczące planowania przestrzennego na szczeblu gminnym i zastanowiono

się nad ich szerszą, systemową oceną. Osobną rolę odgrywa rozdział szósty (T. Markowski), w którym przedstawiono istotne wyzwania dla systemu planowania przestrzennego. Wyzwania te wynikają z odmiennych niż prawna perspektyw. Niemniej, w aktualnej sytuacji bardzo ważne i potrzebne wydaje się uzupełnianie tych perspektyw. To rozwiązania prawne (i sposób ujęcia tych rozwiązań) powinny w pewnej części stanowić adekwatną odpowiedź.

Autorzy wyrażają nadzieję, że publikacja przyczyni się do dyskusji na temat dalszych kierunków związanych z integracją sfery prawnej i (szeroko rozumianej) sfery urbanistycznej. Niniejszy kierunek wydaje się bardzo potrzebny, ułatwiający kompetentną odpowiedź na pojawiające się problemy i wyzwania.